

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. IV. Tria esse genera caussarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

que in his singulis rhetorice tota est, quia & inventionem, & dispositionem, & elocutionem, & memoriam, & pronuntiationem quæcunque earum desiderat. Itaque quidam ¹ genera ea tria rhetorices dicere maluerunt: optime autem ² ii, quos ³ secutus est Cicero, qui genera causarum.

rhetorica & eius quinque partes sunt in quaque earum, nec ulla sine his tractari potest. *Idem.*

¹ *Genera tria rhetorices.*] Hæc est opinio Arist. libro primo ad Theod. ubi ait, tria esse τῆς ῥητορικῆς εἶδη, hoc est species seu formas, ut vulgo dicimus Absinthii tria esse genera. *ibidem* & alibi γένη quoque dicit. quanquam in

rhetorica ad Alexandrum tria genera orationum appellat, non ut Philelphus transtulit, tria genera civilium causarum. *Idem.*

² *Secutus est Cicero.*] In Top. Partit. & lib. I. de Orator. cujus tandem auctoritate hanc comprobaram inscriptionem relinquit. *Idem.*

C A P. IV.

Tria esse genera causarum.

SE D tria an plura sint, ambigitur. Nec dubie prope ⁴ Somnes utique summæ apud antiquos auctoritatis scriptores ¹ Aristotelem secuti, qui nomine tantum alio *concionalem* pro deliberativa appellat, hac partitione contenti fuerunt. Verum & tum leviter est tentatum, cum apud Græcos quosdam, tum ² apud Ciceronem in libris de oratore, & nunc ³ *maximo* temporum nostrorum auctore prope

M Ateriam definit lib. 2. quam nunc partitur: postisque variis opinionibus demum concludit tria esse causarum genera. Itaque initium sumit ab explicatione quaestionis, quasi post nominis dissectionem sola numeri restaret contentio. *Turneb.*

¹ *Aristotelem secuti.*] Aristoteles huius divisionis primus fuit auctor. in rhet. ad Alexandrum, τρεῖς, inquit, εἰσι γένη τῶν πολιτικῶν λόγων, τὸ μὲν δημοκρατικὸν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν, τὸ δὲ δικαστικόν: quæ eadem est divisio in primo rhet. nisi quod pro δημοκρατικῶν συμβουλευτικῶν ponit. appellat porro genus concionale, *deliberativum*, quia cum

esset apud Athenienses *democratia*, id est, populi potestas & dominatio, deliberationes fiebant in concionibus populi: quanquam interim in senatu quoque, ac tum appellatur συμβουλευτικόν, id est, *consultatorium*. *Idem.*

² *Apud Ciceronem.*] Cicero libro secundo de Orat. Antonium inducit contententem duo esse debere solum genera causarum, *deliberativum* & *iudiciale*. genus *demonstrativum* tollit, propterea quod raro per se tractatur in causis civilibus. *Idem.*

³ *Maximo temporum nostrorum auctore.*] *Plinium* opinor intelligit, qui, ut ait Plinius junior epistola quadam, sex

N libros

pe impulsum, ut non modo plura hæc genera, sed etiam pene innumerabilia videantur. ¹ Nam si *laudandi* ac *vituperandi* officium in parte tertia ponimus: in quo genere ver-
fari videbimur. ² cum *querimur*, *consolamur*, *mitigamus*, *con-*
citamus, *terremus*, *confirmamus*, *præcipimus*, *obsure dicta in-*
terpretamur, *narramus*, *deprecamur*, *gratias agimus*, *gratu-*
lamur, *objurgamus*, *maledicimus*, *describimus*, *mandamus*, *re-*
nuntiamus, *optamus*, *opinamur*, & plurima alia? ut mihi in
illa vetere persuasione permanenti, velut petenda sit venia:
quærendumque quo moti priores, rem tam late fusam, tam
breviter adstrinxerint. Quos qui errasse putant, hoc secu-
tos arbitrantur; quod in his fere verferi tum oratores vide-
bant. Nam & *laudes* ac *vituperationes* scribebantur, & ³ *ἐπι-
φίσις* dicere erat moris, & plurimum in consiliis ac iudiciis
insumebatur operæ, ut scriptores artium pro solis compre-
henderint frequentissima. ⁴ Qui vero defendunt, ⁵ tria fa-
ciunt

libros studiosorum scripsit, in quibus oratorem informabat. *Idem.*

¹ *Nam si laudandi.*] Erasmus in lib. de componendis epistolis, apte has species in tria causarum genera reducit. & alioqui cum non sint in tota oratione, sed in parte duntaxat, ad genus orationis in qua erunt reducentur. *Idem.*

² *Cum querimur, consol.*] Hæc omnia ideo *causarum genera* non sunt, quod suos fines intra fines causarum inclusos habeant, neque stent per se, sed cum aliis immisceantur. *Idem.*

³ *Ἐπιφίσις.*] Sic appellantur *orationes funebres*, quod ad sepulchra & monumenta dicantur. Harum præcepta tradit Halicarnassæus in arte. Menander rhetor porro scribit consuetudinem fuisse Athenis, ut quotannis oratio funebris in laudem mortuorum diceretur. quod abunde testatur Menexenus Platonis sive *ἐπιφίσιος*, in quo Periclem excelluisse ait, & Aspasiam rhetoricæ magistrum. Et Aristotel. I. *rhetor.* Periclem summum Græcorum principem inducit *ἐπιφίσιον* dicentem. &

apud Mausoleum Cariæ regis Mausoli sepulchrum, epitaphiis dicendis certarunt nobilissimi rhetores, Theodectes, Theopompus, ac junior Isocrates, auctore Gellio libro decimo cap. 18. quanquam Gellius quod dicat majorem Socratem in hoc certamen descendisse, error est ex amphibolia nominis, ut constat Suidam legenti. *Idem.*

⁴ *Qui vero defendunt.*] Hactenus oppugnavit eam opinionem, quæ tribus causarum generibus universam materiam conclusit: nunc quibus ea confirmari possit argumentis edocet, quæ valentiora sunt, & partim sua, partim aliena. *Idem.*

⁵ *Tria genera auditorum.*] Hæc divisio prima ex Aristotele est I. *Rhetor.* ἐστὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς εἰδὴ τρεῖς τὴν ἀειθροῦ. τοσοῦτοι γὰρ οἱ ἀπαρῶναι τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες, &c. Quam Cicero in *Part.* sequitur, *Auditorum*, inquit, *causam genere distingui*: nam aut auscultator est modo qui audit, aut disceptator, id est rei sententiæque moderator, ut aut delectetur, aut statuat aliquid. statuit

ciunt genera auditorum: unum quod ad delectationem conveniat, alterum quod consilium accipiat, tertium quod de causis iudicet. ¹ Mihi cuncta rimanti, talis quædam ratio succurrit, quod omne oratoris officium aut *in iudiciis* est, aut *extra iudicia*. Eorum de quibus iudicio quæritur, manifestum genus est: ea quæ ad iudicem non veniunt, aut præteritum habent tempus, aut futurum. Præterita laudamus aut vituperamus, de futuris deliberamus. Item omnia de quibus dicendum est, aut certa sint necesse est, aut dubia.

² Certa, ut cuique est animus, laudat aut culpatur: ex dubiis partim nobis ipsis ad electionem sunt libera, de his deliberatur: partim aliorum sententiæ commissa, de his lite contenditur. ³ Anaximenes *iudiciale* & *concionale* generales

partes

statuit autem aut de præteritis, ut iudex: aut de futuris, ut senatus. Sic tria genera sunt, *iudicii*, *deliberationis*, *exornationis*. Quæ quia in laudationes maxime confertur, proprium habet jam ex eo nomen, &c. Totidem itaque erunt causarum genera, quot auditorum: at tria sunt auditorum, ut ex Cicerone manifestum est & Aristotele.

Idem.

¹ *Mihi cuncta rimanti.*] Fabius suam sententiam nunc proponit, quam à diligentia commendat, quamque Cic. *in Partit.* imitatus est. sed uterque alio modo, & primo intuitu, contrario. Cicero enim causarum controversarum formam duplicem facit: quarum altera delectationem sectatur aurium, quam *exornationem* vocat: alterius, ut obtineat, probet, efficiat quod agit, omnis est suscepta contentio, quod in provisione posteritatis, aut in præteriti disceptatione versatur: quorum alterum *deliberationis* est, alterum *iudicii*, &c. Itaque hæc Fabii ratio, etsi assumat recte, & *iudiciale* genus satis probet, tamen ad cætera esse infirmior videri possit. Neque enim solum præteritum aut futurum tempus habent, quæ extra iudicia sunt, sed præsens etiam: siquidem laudamus nonnunquam præ-

sentia. & de præteritis frequentior est iudicatio, ut ex Cicerone patuit, & ex ipso post manifestum erit. Item Aristotel. demonstrativi generis *κρυπτότερον τὸ παρόν*, & maxime præsentium laudationem putat adhiberi, tamen fateretur præterita ut ad præsens tamen referantur, nonnunquam & futura ex his conjici. Sed præsentis existimavit laudari Aristoteles personas à præsentibus bonis aut aliis ad præsentia relatis, ideoque præsens tempus huic generi dedit: Fabius vero *ex factis*, & *ex laude factorum*. quæ si laudata fuerint, laudis faciunt præsentis personæ accessionem. Ita alter ea quæ colligimus, alter ea per quæ colligimus, videtur respexisse. *Idem.* *Mihi, &c.*] Vide Arist. rhet. I. cap. 3.

² *Certa.*] De quibus nemo dubitare possit, & nulla controversia est, & nemo negat, sed audire paratus discere vult, & dicentem cum voluptate sequitur prona fide, extraque omne negotium sunt. *Turneb.*

³ *Anaximenes.*] Anaximenes rhetor fuit Lampsacenus, discipulus Diogenis Cynici & Zoili grammatici, idem Alexandri magni præceptor in rhetoricis. hic in duas partes secuit oratoris officium, *iudiciale*, & *concionale*, sed sub concionali parte complectitur genus *delibera-*

partes esse voluit, septem autem species, *hortandi*, *dehortandi*: *laudandi*, *vituperandi*: *accusandi*, *defendendi*, *exquirendi*, quod ¹ ἐξέπεισιν dicunt: quarum duæ *deliberativi*, duæ sequentes *demonstrativi*: tres ultimæ *judicialis* generis sunt partes. ² Protagoram transeo, qui *interrogandi*, *respondendi*, *mandandi*, *precandi*, quod *δωλω* dixit, partes solas putat. ³ Plato in *Sophista*, *judiciali* & *concionali* tertiam adjecit *προσομιλικῶ*, quam fane permittamus nobis dicere *sermocinatricem*: quæ à forensi ratione disjungitur, & est accommodata privatis disputationibus: cujus ⁴ vis eadem profecto est, quæ *dialecticæ*. ⁵ Isocrates in omni genere inesse *laudem* ac *vituperationem* existimavit. ⁶ Nobis & tutissimum est auctores plures sequi, & ita videtur ratio dictare. Est igitur, ut dixi, unum genus quo laus ac vituperatio continetur, sed est appellatum ⁷ à parte meliore *laudativum*.

idem

deliberativum, & *demonstrativum*. De hoc plura Suidas in collectaneis. *Idem*.

1 *Eξέπεισιν* dicunt.] *Eξέπεισιν* finit Aristoteles ad Alexandrum, esse voluntatum, actionum, orationum inter se aut cum reliqua vita dissidentium demonstrationem. Genus hoc Athenis exercebatur cum ratio magistratus gesti reposebatur: quod fiebat plerunque apud *nomophylacas* aut *thesmothetas*: vel cum in Areopagum iudicium sanctissimum ascribi contenderent. *Idem*.

2 *Protagoram transeo*.] Qui, ut ajunt Lærtius & Suidas, *διείλε τὴν λόγον πρῶτον εἰς τέσσερας, δωλω, ἐρωτη(ν, ἀπίκρη(ν, ἐνδολῶ* (Volateranus hic *ἐνδολῶ* legit, vertitque ejectionem, nescio quid sequutus.) hujus opinionem velut ineptam præterit, quod eas generum partes solas putet, quæ intra aliarum partium fines includuntur. *interrogare* enim & *respondere*, & *mandare*, & *precari*, in laude sunt aut vituperio, suasionem aut dissuasionem, accusationem, defensionem, aut inquisitionem. *Idem*. *Protagoram*.] In dialogo de ente.

3 *Plato in Sophist.*] *Τὸ μὲν*, inquit, *προσομιλοῦν Δία καί τι οὐκ ἐπιπέπει(ι δὲ ἡδονὴς τὸ λέγειν, καὶ τὸ μισθὸν προτιόμδρον προφῶν ἑαυτῶ μόνω*. Turneb.

4 *Vis eadem, quæ dialecticæ*.] *Dialecticæ* lib. primo *Topicorum* Aristot. ait prodesse ad exercitationes, ad colloquia, ad disciplinas quæ secundum philosophiam fiunt: quo significat utilem esse privatis disputationibus. differt à *sermocinatrice*, quod argumentosior est & contentiosior, *sermocinatrix* vero *sophistica* magis & oratoria. *Idem*.

5 *Isocrates*.] In ea arte cujus supra meminit. hic eam ob rem *demonstrativum* genus ab aliis non distinxit, quod existimaret in omni genere esse *laudem* aut *vituperationem*: qua in re ideo decipitur, quod & hoc *demonstrativum* genus frequenter per se tractatur, & cætera non raro sint sine illo. *Idem*.

6 *Nobis autem*.] *Conclusio*, qua suam demum opinionem & argumento & auctoritate confirmat. *Idem*.

7 *A parte meliore*.] *Κατὰ τὸ δέφημισμῶν*.

1 *Ἐπιδεικ-*

idem alii *demonstrativum* vocant. utrunque nomen ex Græco creditur fluxisse. Nam & ἐγκωμιστικὸν & ἐπιδεικτικὸν dicunt. Sed mihi ἐπιδεικτικὸν non tam demonstrationis vim habere, ² quam ostentationis videtur, & multum ab illo ἐγκωμιστικῷ differre. nam ut continet laudativum in se genus, ita non intra hoc solum consistit. An quisquam negaverit Panegyricos ἐπιδεικτικὸς esse? Atqui formam suadendi habent: & plerunque de utilitatibus Græciæ loquuntur: ut caussarum quidem genera sint: sed ea ³ tum in negotiis, tum in ostentatione posita. Nisi forte non ex Græco mutantes *demonstrativum* vocant, verum id sequuntur, quod laus ac vituperatio quale sit quicque demonstrat. Alterum est *deliberativum*: tertium, *judiciale*. Cæteræ species in hac tria incidunt genera: nec invenitur ex his ulla, in qua non *laudare* aut *vituperare* aut *suadere* aut *dissuadere*, *intendere* quid vel *depellere* debeamus. Illa quoque sunt communia, *conciliare*, *narrare*, *docere*, *augere*, *minuere*, concitandis componendisve affectibus animos audientium fingere. ⁴ Ne his quidem accesserim, qui laudativam materiam *honestorum*, deliberativam *utilium*, judicalem *justorum* quæstione contineri putant, celeri magis ac rotunda usi distributione, quam vera. Stant enim quodammodo mutuis auxiliis omnia. Nam & in laude *justitia utilitasque* tractantur, & in consiliis *honestas*: & raro judicalem inveneris caussam, in cujus non parte aliqua, eorum quid, quæ supra diximus, reperiatur.

CAP.

1 Επιδεικτικὸν.] Επιδεικτικὸν, genus illud est, quo sophistæ utebantur ad facultatis suæ ostentationem. complectitur autem sub se genus *demonstrativum*, & aliquid quoque generis *deliberativi*, ideoque generalius est. *Turneb.*

2 Quam ostentationis videtur.] Vide Vossium *Instit. Orat. lib. 1. cap. 5. p. 43.*

3 Tum in negotiis.] Quasi dividat Fabius causas in *pragmaticas* & *epidicticas*,

ut sint epidicticæ remotæ à rebus civilibus, & ad ingenii ostentationem comparatæ. *Turneb.*

4 Ne his quidem.] Hæc opinio est Arist. 1. *rhetoric.* quem sequitur Cic. 1. *rhet. in Partit. & Topicis*: quanquam Arist. quoque in laudatione utilia tractari posse putat, ut tamen referantur ad honestatem, ac in cæteris generibus eodem modo. *Idem.*